

ЗАМАН

Газета издается на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Оюм

Жангы оноула кыралны кыркыуусузлугун кючлендириу эмда СКФО-ну социал-экономика айныуун жалчытыу бла байламлыдыла

«Сергей Меликовну Россей Федерацияны Миллет гвардиясыны аскерлерини федерал службасыны директоруну - Россей Федерацияны Миллет гвардиясыны аскерлерини баш командующисини биринчи орунбасарыны кыулугуна салыу кыралны кыркыуусузлугун, закон-

лугун эмда право низамны кючлендириуде магъаналы атламды. Сергей Алимович профессионал аскерчи, армияда аны намысы, хурмети да уллу жюрюйдю. Аны бла ишлеген бизге, регионну башчыларына, тынч эди, ол бизни ангылаганды, кълундан келген болушлуккуну аямагъ-

анды. Анга салынган жангы борчланы да бет жарыккылы толтурулугуна бир ишеклим жокъду.

Владимир Путинни указы бла Шимал-Кавказ федерал округну полпредеине Олег Белавенцев салынганды. РФ-ни Президентини Кърым федерал округда толу эр-

кинликке келечиси болуп ишлегенден сора ол Россей Федерацияны Къоркыуусулукъ советини кыаумуна кийирилген эди.

Бай жашау эмда иш сынауу

Олег Евгеньевичге кыралны башчысы буюрган жууаплы да, магъаналы да борчланы толтурурга себеплик этериклерине ийнанам», - деп белгилегенди **Юрий Коков**.

Кенгеш

Юрий КОКОВ :

Налогланы суйсем телейме, суймесем - телейме деген зат энди боллукъ туююдю

КъМР-ни Башчысы **Юрий Коков** Правительствону Юйюнде республиканы толтуруучу власть органларыны эмда федерал ведомстволаны жер-жерли управленияларыны оночуларыны кыатышыулары бла бардырган уллу кенгешде Къабарты-Малкърны социал-экономика айныууну онглари сюзюлгендиле.

Жылны озган алты айны эсеплери кыргюзтгенлерича, баш макроэкономика кыюмдоле кыюруле барадыла, деп билдиргенди КъМР-ни премьер-министри **Мусукланы Алий**. Эл мюлк продукцияны йлчеми 10 миллиард сомдан асламды (2015 жылдан эсе 100,5 процент), кырулуш ишле 3 миллиард сомга (4,9 процентге кып) тамамлангандыла. Республикалы бюджетни файдалары да 114 процентге толтурулгандыла.

Ырысхыны инвентаризация этиуну бошаргъа, налог салыу базаны кенгертирге, налогла жыйыну иглендирирге, бирбир производстволаны ишлерин ачыкъ эмда закону этиуге кыайтарыгъа кереклисине

энчи эс бурулганды. «Налогланы суйсем телейме, суймесем - телейме деген зат энди боллукъ туююдю. Шендююгу законодательствону чеклеринде ачыкъ халла кыуаргъа

керекди», - деп чертгенди **Юрий Коков**.

Жыйылыуда дагыда бирбир социал объектлени - Нальчик шахарда перинатал араны, Огъары Жемталада бла Бы-

зынгда битеулю билим берген школаны, культура учреждениланы - кырулушлары эмда ремонтлары кыалай баргъанларына да кыаралганды. Социал тейлеуле толусунлай юле-

шинирлерин жалчытыуга да энчи магъана берилгенди. «Бу иш чырмаусуз бардырылгъа керекди», - деп чертгенди **Коков**.

Оюла турган юйледе жашагъанланы кыюруюно, йксюз сабийлеге жашау журтла бериню, гитче эмда орталыкъ бизнесге себеплик этиуну юсюнден да барганды сз кенгешде.

КъМР-ни Эл мюлк министерствосу билдиргенге кыре, тирлик жыйыу графиден алгъа барады. Белгиленген йлчемлеге кыре республикада 1000 000 тонна мирзеу алыргъа план барды.

АПК-да баш магъаналы ишлеге уа селекция-урлукъла йсдюрююно жангыртты, кыпжылыкъ битимлени йсдюрюрге сабанланы кыейити, жемийше бла тахта кыетле сакъланырча жерлени кенгерти, аны ючюн а уллу производителънени кибик, энчи болушлуккучу мюлккери болгъанланы да бу ишге кыошу саналгандыла. Быйыл КъМР-ни шахарларында бла районларында битеу да 30 минг тонна продукция сакъланырча алты жангы комплекс ачыллыкды.

ЖАРЫКЪ ХАЛДА

Евгений Евтушенко республикада маданият объектлеген кыплери жангыртылгъанларына ыразылыгъын билдиргенди

Тюнеде КъМР-ни Башчысы **Юрий Коков** Правительствону юйюнде поэт **Евгений Евтушенко** эмда аны юй бийчеси бла тубешгенди. Ушакъда адабиятны шендююгу дуняда магъанасыны, жаш тейюно китапха, айырмалы суратлау чыгъармалагъа сейирин кыозгъауно юсюнден барганды.

Евгений Евтушенко **Юрий Темиркановну, Михаил Ше-**

мякинни да иги таныгъанын айтханды. Поэт республикада болгъан кюнлеринде **Къайсынны** Чегем шахарда Юй-музейине барганды, белгили суратчылары мастерскойларында болганды. Нальчикде суратлау искусстволаны махкемесинде кыумач фрескалары кырюнююн бек жаратханын да чертгенди. «Къабарты-Малкърда бизни бек иги ангылайдыла.

Республикада бюгюнлюкде маданият объектлеген кыплери жангыртыла тургъанлары мени кыуандырады», - дегенди.

Юрий Коков поэтни кыатышыуу бла КъМР-де мастер-классла бардырылсала иги боллугун айтханды. Тубешинюно ахырында **Евгений Евтушенко** чыгъармаларыны ахыр китабы бла шагъырей этгенди.

КъМР-ни Башчысыны эмда Правительствосуну пресс-службасы. Суратланы **Евгений Каюдин** алганды.

Жолугуула

Агропромышленный комплексни ёюдюрюрге тап онгла бардыла

Тонене Къабарты-Малкъарны Башчысы **Юрий Коков** «Россейни аграр партиясыны» председатели **Ольга Башмачникова** бла тубешгенди. Ала республиканы агропромышленный комплексин айнытыуу, элли-фермер мюклени ассоциациясына себеплик этиуно жолларын сюзгендиле.

Къабарты-Малкъарны импорт аш-азык товарлары алышындырырча онглары уллуду. Аны кегетлени бла жемишлени сакълау жаны бла инфраструктурасы битеу из-

лемлеге да келишеди. Аллай болумда АПК-гъа къошакъ инвестицияла келирлерине тап онгла кырау, аны хайырлануу, эл мюлк потребитель кооперацияны айнытыу, эл мюлк жерлеге кыралны жанындан энчи эс буруу артык-да магъаналыды.

Юрий Коков «Россейни аграр партиясы» ата журтлу эл мюлк товарла чыгаруучулары сейирлерин кыоруулау гъа кесини юлюшюн къошханан айырып айтханды.

Иш бла жалчытыуу амаллары тинтилгендиле

Правительствону Юйюнде КъМР-ни премьер-министри **Мусукланы Алини** Россей Федерацияны Урунуу эмда социал кыоруулау министрствосуну адамланы иш бла жалчытыуу жаны бла департаментини директору **Михаил Кирсанов** бла тубешиуу

болгъанды. Ала экиси да жангы ишчи жерле кыраууу, урунуу ресурсланы тергеуно, алгъа кёре план салыуу, адамла гъа иш табар гъа себеплик этиуно онгларын бла амалларын сюзгендиле. Къабарты-Малкъарда урунуу регион рыногун кыраууу,

республикада жашагъанланы кеслери иш мажарырларына келлендируноу къошакъ мадарларын этерге кереклисине энчи эс бурулгъанды.

*КъМР-ни Башчысыны эмда
Правительствосуну
пресс-службасы.*

ОНОУЛАШЫУ

Къайсы усталыкыла гъа окъутур гъа кереклисин урунуу рынок кеси шарт ачыкылайды

Къабарты-Малкъарны Правительствосуну юйюнде урунуу рынокда болумну, адамланы иш бла жалчытыуу гъа себеплик этиуно юсюнден кенгеш бардырылгъанды. Аны ишине республиканы Правительствосуну Председателини биринчи орунбасары Муаед Дадов, РФ-ни урунуу эм социальный кыоруулау министрствосуну адамланы иш бла жалчытыуу департаментини таматасы Михаил Кирсанов, КъМР-де Баш федерал инспектор Владимир Канунников, ксауум министрстволаны, ведомстволаны, район администрацияланы башчылары бла келчилери кыатышхандыла.

Кенгешни ача, **Муаед Дадов** былтыргы жыл республиканы экономикасына артык жеңгил болмагъанын белгилегенди. Алай да гъа бёлюмлени асламысында айнытыу жолдан кетмезге кырдан келгенин да чертгенди. "Дагыда бир игиси - ишсизлени саны кёбеймегенди. Адамланы иш бла жалчытыуу органла болум осалына кетмезча тийишли мадарла этип тургъандыла. Аны хайырындан урунур гъа кыолларын келгенлени ичинде ишсизлени саны бурунгу жылдан хазна тюрленмей, жалаңда эки процентни алады", - деп къошханды.

Бу сферада баш борчладан бири - жангы ишчи жерлени кырауу. Анга да **Муаед Дадов** аслам эс бургъанды. Ол билдиргенча, республикада 2018 жылны ахырына дерри эм азы бла кырык уллу инвестиция проектлени тамам этерге умут

барды. Алагъа кёре эл мюлкде, промышленностьда, башха бёлюмде да белгили производстволар ачылыкыдыла. Аны хайырындан он мингден артык жангы ишчи жерле кыраллыкыдыла. Андан сора да, шёндю ишлеген предпритияланы кыйматлыгын кючлендируу гъа, алада шёндюю амалланы сингдируу гъа, оборудованианы жангыртуу гъа эс бурмай да боллук туйолду.

Сагъынылгъан департамент быллай тубешиулени Шимал Кавказда баш республикада да бардырылгъанды. Аны айтханда **Михаил Кирсанов** хар жерде да болумну ачык сюзерге кереклисин чертгенди. "Бизни бюджетимиз борчубуз - ишсизликни азайтырча не мадар этерге боллугъун белгилеудю, адамла къайсы сферада жетишмегенлерин, къайсыларын да у артыгы бла болгъанларын кёрюп, тийишли оноула, билеклик этерге", - деп къошханды.

Республиканы бу сферасында быылгы жылы ал жарымында болумну юсюнден КъМР-ни урунуу, иш бла

жалчытыуу эмда социальный кыоруулау министри **Тюбейланы Альберт** билдиргенди. Ол айтханга кёре, сагъынылгъан кезиуде иш излеп тийишли службала гъа 18,7 минг адам баргъанды. Аладан он мингден асламысы жумушларын тамам этерге кырдан келгенди.

Бу айны аллында эсепде тургъан ишсизлени саны 8,2 минг адам бола эди. Бурунгу жылны ал жарымы бла тенгештиргенде, ол тарих алты жошден аслам гъа азайгъанды.

Отчёт кезиуде кёп къалмай сегиз минг адам тийишли пособиаланы, ахча болушлукъ, стипендияла алгъандыла, болжалындан ал гъа пенсия гъа чыкыгъандыла. Ишсизлик пособианы эм аз ёлчмени шёндю 850 сом болады, эм уллусу уа 4900 сом гъа жетеди. Тюбей улу билдиргенге кёре, арт кезиуде экинчисин алгъанланы саны кёбюрек болгъанды. "Республикада жашау этерге жараулу ахчаны эм аз ёлчмени 987 сомду. Аны эсге алсакъ, сагъынылгъан пособианы кёбейтир амалларын юсюнден оноу этсе да керек болур, баям", - де-

ген оюмун ачыкыла гъанды ол. Предпритияла гъа бла организацияла гъа бююнюкде 3,7 минг чакълы адам изленеди. Аланы ючден биринден кыалгъанлары ишчи специальностьладыла.

Бу министрство башха ведомстволар бла бирге республикада 2020 жыл гъа дерри къайсы усталыкыла нелай бир адам изленирге боллугъуну юсюнден ал тергеулерини планын жарашдыргъанын билдиргенди **Тюбейланы Альберт**. Ол тийишли службаланы жумушларында, специалистлени хазырлауда да тири хайырланды, дегенди.

Быыл сагъынылгъан службаланы болушлугуу бла 4195 адам гъа урунур гъа жерле табылгъандыла. Ол санда 1600 жамауат ишлеге жиберилгенди. Саулай алып айтханда, иш изленгенлени 40 процентине билеклик этер амал табылгъанды.

Тюбей улу докладында кадрланы хазырлау системада болгъан кемчиликлени, акылбалык болмагъанланы иш бла жалчытыуу, урунуу сферада законодательствого атилген бузукулукъланы юслеринден да билдиргенди. Къошакъ халда билим беруу эмда адамланы, бегирек да кыагъанакъ сабиллерине кырагъан тишируулары, жангы усталыкыла гъа юйретуу не халда табылгъанын да шагырейлендиргенди.

Баш проблемаланы санында биринчи жерге иш аз болгъанын салгъанды. Сакъатла гъа бу жаны бла онг табылгъанын, районланы социал-экономика болумлары бир-бирлеринден ити да башха болгъанларын, рынокда сурам бла билим беруу система бир-бирлерине келишмегенлерин да белгилегенди.

Кенгешни темасында официальной халда урунмагъанланы санын азайтыуу юсюнден да айтыла эди. Министр республикада бу жаны бла не мадар этилгенин билдиргенди. Алай бла, ал тергеулеге кёре, бу халда шёндю 35 мингден артык адам ишлейди. Аладан кёп къалмай ончун процентини юсю бла тийишли амал табылгъанды. Аны оюмуна кёре, ксауум законлада тюрлениуле этилгени болумну игилендирирге онг берирге боллукъду.

Ызы бла республиканы экономиканы бёлюмлеринде урунмагъанланы саны бла байламлы статистика шартланы туура этгенди. Ол айтханча, урунур гъа кыолларын келгенлени саны кёп къалмай 306 минг болады. Бу тарихден бешден бири эл мюлкде ишлейди. Ызы бла, онбеш процент бла, промышленность сфера да барады. Ючюнчю жерде уа (13 процент) сатыу-алыу бёлюм турады.

Министрини оюмуна кёре, урунуу кыйматлыгы кёбейтиле баргъаны бла бирге ишсизлени саны да ёсе барады, кёп жерде адамны жерине техника сюеледи. Юлгоге ол бир эл мюлк предпритияны келтиргенди. "Ал гъа ала кезиуде ишлеге 150 адам алыучу эдиле. Шёндю уа бири да изленейди. Энди аланы ишлерин трактор тамамлайды", - дегенди **Рахай улу**.

Жыйылыуда жер-жерде ишсизликни азайтыуу, билим беруу системаны шёндюю излемлеге тийишлиликде тюрлендируу жолларыны, регионну экономикасын онгдуруу амалланы юслеринден да белгилегенди.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Х.О.Амшокваны Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъалауно юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны
УКАЗЫ
Социал-маданият сфераны айнытыуу гъа эмда жаш телюно адеп-къылык гъа юйретууу улуу кыйын салгъаны ючюн **Амшоква Хакулина Олидовнаны** – урушну, урунууу, Сауутланган Кючлени бла право нызамны сакълауу органланы ветеранларыны (пенсиячыларыны) Нальчик шахар жамауат организациясыны Вольный Ауул микрорайонда биринчи ветеран организациясыны председателини – **Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъалар гъа.**

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы Ю.КОКОВ
Нальчик шахар, 2016 жыл 11 июль, №80-УГ

Жыйылыу

Алгъа барыуға себеплик этерик бир талай бегим къабыл кёрюлгенди

Къабарты-Малкъарны Правительствосуну башчысы Мусукланы Алий алгаракада бардырган кенгешде Правительствону къауум бегимлени проектлери сюзюлгенди. Жыйылыуға КъМР-де федерал тамата инспектор Владимир Канунников, министрстволаны, ведомстволаны, жер-жерли администрациялары башчылары бла келечилери къа-тышхандыла.

Кенгешде эл мюлк, экономика, промышленность, социальный бөлүмле бла байламлы вопросла къысха сюзюлгенди, къауум ведомстволаны ишинде, проектлени, программаланы тамамлауда тюрлениуле да сингдирилгенди.

Май районда Октябрьское элли къатында битеу да 87,6 гектарлык эки жер участканы эл мюлк категориядан промышленность жаны бла хайырланырға боллукъға кечюрюрге керекли бегим къабыл этилгенди. Бу жерде энди ишлене турган "Этана" производстволу комплекси суу бла жалчытхан мекеманы орнатырға умут барды.

Терс-Къолда билим беруу - жараула этиу "Мир" базаны къыралны иелигинден республиканы иелигине хакъсыз кечюрю да дурус кёрюлгенди. Ол кеси да Спорт министерствону бойсунууна бериледи. Жыйылыуда белгиленгенча, бу ишни хайырындан республикада

спортну къыш тюрлюлери иги да айнырыкъдыла. Законда айтылганыча, бу предприятие коммерциялы халда ишлерикди, ол себепден республиканы бюджетинден аны ишине къоранчла этиллик тюрлюлюле.

Адамланы тозураган юйледен кечюрю жаны бла республикалы программалы тюрлениуле этиллик да белгиленгенди. Бу оноу, КъМР-ни къурулуш эм жашау журтла-коммуналы мюлк министри **Анзор Тутуков** айтханга кере, Нальчикде бу ишни бардырган кезиуде былтыр ачыкъланган бузукълукъланы кетерип, ЖКХ-ны реформированиясына себеплик этиу жаны бла къырал корпо-

рациягъа тийишли отчёту берирге керекли бла байламлыды. Ол бузукълукъла бир къауум адам быллай юйледен жангы жашау журтлагъа кечерге соймөгенлери бла байламлы болганларын билдиргенди министр. Алай бла байлау тюрлюлю тийишли программасына, бу адамла бла оноулашып, аны бла байламлы тюрлениуле сингдирилгенди.

Адамланы иш бла жалчытыу бла байламлы республикалы программаны къауум жерлери сюзюлгенди. Финанса министерствону ишисизлеге себепликге этиллик ахча къоранчланы ёлчечин тюрлендируу жаны бла рекоменда-цияларына кере анда да тюрлениуле

этилгенди. Дагъыда адамланы иш бла жалчытыуға себеплик этген республикалы комитетни къаууму тюрлендирилгенди.

Келир жыл къыралны иелигинде болган мюлкно приватизациясын этиу программа бла Нальчикде Эльбруская орамда жер участкасы бла сегиз объект 20 миллион сомга аукционга салынырыкъды. "Аланы кадастр багъасы 43 миллион сомду, алай объекте тозураганын эсге алсакъ, бу багъагъа ала не хазна сатылсынла", - дегенди тийишли проектни кёрюзген КъМР-ни жер эм ырыскы бла байламлы халла министрине къуллугун толтурган **Эристов Ляна**. КъМР-ни къырал кенгешчи **Хачим Кармоковну** оюмун да эсге алып, **Мусукланы Алий** аланы приватизацияга кадастр багъасы бла чыгарырга кереклисин белгилегенди.

Жыйылыуда "Урунууга эмда къорууларга хазырма" деген Битеурросей физкультура - спорт комплекси кезиу-кезиу сингдире барыуға къыралны бюджетинден субсидияла бла себеплик этиллик келишим къабыл этилгенди, келир жыл республикада Экологияны эмда энчи къорууланган табиягъат тирейлене жылын бардыруу жаны бла комитет да къуралганды. Аны бла битеу да жыйырма бегимни проекти сюзюлюп къабыл этилгенди.

ОМАРЛАНЫ Мурат.

Багъалау

Тин байлыгыбызны сакълауға улуу юлюш къошханды

Бу кюнледе Ленин атлы проспекте КъМР-ни халкъ поэти, жарыкъландырычу, устаз, этнограф, фольклорчу Шахмырзаланы Саид жашаган юйно къабыргъасында анга аталган эсертме къанга ачылганды. Ол къууанчы ишге жораланган жыйылыуу Аталаны Аздор бардырганды. Ол малкъар халкъны белгили уланыны жашау эм чыгармачылык жолуну, аны сохталары Совет Союзу Жигити Байсолтанланы Алимни бла генерал Деппуланы Хакимни да юслеринден къысха хапарлаганды, устазны назмуларын да окъуганды. Ызы бла сёзю КъМР-ни Парламентини депутаты Газаланы Масхутха бергенди.

элге айлану, къарачай-малкъар халкъ чыгармачылыкны минчакъ-минчакъ жыйып тизгенди деп, бу эсертме къанганы этгенлеге ыразылыгын билдиргенди.

КъМР-ни культурасыны сыйлы къуллукъчусу Олег Опрышко Шахмырза бла къалай танышханын, ол жыл санына, кёрген къыйынлыкларына да къарамай, жаш адамланы ызындан тизип, кеси да аланы санында, тау ауузланы тасхаларын ачып жүрюгенин, къум басхан эски шахарны тапханын да эсге тошюргенди. Философия илмуланы доктору, профессор Эфендиланы Салих а Шахмырзаланы Саидни юсюнден архивде тапхан материаларындан юзюкле келтирип, аны файгъамбаргъа тенг этгенди. Аны юйю малкъар халкъны маданият арасы эди, деп белгилегенди.

КъМР-ни культурасыны сыйлы къуллукъчусу, поэт Гуртуланы Салих а кесини, Кавказны жазычуларыны клубуну атындан да жыйылгандыны бу къууанчы кюн бла алгъышлаганды, быллай, халкъыбызга жанлары-жюреклери бла берилген инсанларыбызны сау заманларында угъай, ауушхандан сора багъалайбыз деп жарсыганды, жаш адамланы халкъларына Шахмырзача къуллукъ этерге чакъырганды.

Чегем районну жер-жерли самоуправление советини председатели Хасанш Одижев Шахмырзаланы Саидни акъылман оюмлары жюз жылдан сора да жашап турадыла халкъны эсинде, ол

миллетле арасында шүёхлукъ болса сыйгенди, назмулары да андан жууукъдула хар бирибизге, ёсе келген телю андан юлго алырға боллукъду, дегенди.

Физика-математика илмуланы доктору, профессор Абшаланы Магомед малкъар халкъны тин байлыгы Шахмырзаны хайырындан сакъланганын, ол интелли-

генциябызны бети болганын, аны этнография терминли сёзюлюго кёлпени стол киталларылы къалганын айтханды.

Белгили тарыхчы, этнограф Журтубайланы Махти Шахмырзаланы Саид, бек биринчиден, миллет маданиятыбызны къутхарган адамды, ол бармаган Малкъарда угъай, Къарачайда да эл

жюкёду, халкъ чыгармачылыкыбызны, бютюнда нарт эпосубузну, сакъланганы ючюн биз анга борчлубуз, деп чертгенди.

Краевед, жазычу Виктор Котляров Шахмырза улуну топонимика сёзлюгюн онбеш жылны ичинде хайырланганын, авторну кесин а ол 1-чи курсу студенти болган 1970 жылда таныганын айтханды. Аны туудугу Заурбек ол киталны жангыдан чыгарырга мурат этгенин билдирип, жыйылгандыны къууандырганды. Сора Эл-Тюбюнде жазычууу сакъланып турган юйюнде музей ачаргъа чакъырганды.

Жыйылгандыла ыразылыгын айтып, Шахмырзаланы Саидни къызы Ливаза «Эльбрусидге», Нальчик шахар округу администрациясыны Маданият управлениясына энчи ыразылын билдиргенди. «Мени атам ырыскы, байлыкъ

жыймаганды, халкъына жумуш этгенди», - дегенди ол.

Эсгерюу къанганы Саидни жашы Юрий ачханды. Жыйылгандыла да анга гюлле салып хурметленгенди поэтни.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.
Суратланы ХОЛАЛАНЫ Марзият

алганды.

Ол, жазычууу биринчи жарыкъландырычу болганын эсерттип, Саид адамлыкны юлгюсю, бизни халкъыбызны уа рухий байлыгы болганын айтханды. «Букъдурганынг тас болганна сана, бергенинг а - сеникиди», - деген ыз бла жашаганын да чертгенди.

Нальчик шахарны урушну, урунууу, Саууланган кючлени эмда право нызамны сакълачу органланы ветеранларыны организациясыны председатели Абдулаланы Мустафа уа Саид жюз жыл мындан алгъа атха-эшекте минип, элден

Поэт, прозаик, сценарист, режиссёр, публицист эмда актёр Евгений Александрович Евтушенко Къабарты Малкъарда болганын эшиттенимлей окъуна, аны бла тубер амалла изледим. Мени насыбым тутду да, жержерли телевиденияда малкъар бериулени редактору Мишаланы Ахузат бла «Синдика» къонакъ юйге белгиленген сагъатха бара-

гъан эдиле. Анга себеблики ма ол назмуларымы игиге тергенленри этгенди. Алай мен а алааны артыкъ аламатха санамагъанма. Башха тюрлю жазаргъа сюе эдим», -дегенди поэт.

Ол анасыны тукъумун алгъанын, ары дери уа Гангнус Евгений Рудольфович болганын, атасы да геолог болганылыккъга, назмула жазганын да билдиргенди. «Бир жол ол:

жыйылыудан сора бютюдн улуу хурмет бергенме анга. Ол адамны къыйын кезиунде атып къыймазлыгына ма андан сора тюшонгенме. Аны бла Пастернакны бир бирге жазгъан писмоларын да окъугъанма. Хар тизгинде улуу магъана барды.

Къайсынны кепле аягын марагъандыла, алай ол бир адамгъа да бир заманда да кезюн къара болсун дегенге-

ме мен аны. Мен ол сёзлени Къайсыннга атап айтхан эдим. Аны аламат, сейрилик эси бар эди, ол хар нени да акылында тутта эди, халкъы ючюн жарый билген адам эди. Неде да игини кёрюрге керешгенди. Аны бла бирге уа чынтты интернационалист эди. Жаланда кесини халкъы ючюн тутула ючюн -дау этип сюелмегенди.

- Ол заманлада мил-

сюелгендиле.

-Къайсын жаланда малкъар миллетни поэти дегенле бардыла. Сиз анга къалай къарайсыз?

-Поэтни бир миллетни къабына сукъмагъыз. Эрттегили жазычуланы кеп ахшы чыгъармалары болганды. Ала битеу дунияны жазычулары эдиле. Сиз мени путчню юсюнден «Не умирай до смерти» деген романымы

керекди. Бирлик - ол монглукъну бла тынчылыкны шартыды. Пекинде битеу дунияны нейрохирурглары бирге жыйылыу бардыра эдиле, ма ала манга бир назму жазарымы тилейдиле. Жазам. Ала чеклени юсюнден эдиле. (Бизге да окъуду ол назмуусун).

-Нальчикни уа жаратдыгъызмы?

-Шахарыгъыз ариуду, жашилди, алай мен Чегемни бек жаратханма. Чучхурла тамашалыкъдыла. Жюрегим тау бийиклики кетюралмагъанды аны, Къайсын туугъан юйге да барлык эдим. Аны хурметине ишленген хунаны юсюнден да эшитгенме, аны да бек ыразы болуп керлюк эдим. Бютюдн бег а адамларыгъызны огурулукуларын айырып айтыргъа сюеме. Къайры барсам, къайда болсам да, бек жарыкъ тубейдиле, иги боладыла

-Бусагъатда уа не зат бла керешесиз?

-Къыралда айланып, кепню кереме, билеме. Ма аны юсюнден да жазарыкъма. Бир жыйырма жылгъа жетерик ишим барды. Кесим да англиз, италиялы, испан тиллени билеме. Че Гевараны юсюнден назмум Испанияда чыкъгъан антологиягъа киргенди. Манга Аллах болушды. Андан сора да, бусагъатда назмуларымы тыш къыраллы тилге кечюрюрге болушам.

-Сиз акъыл этгенден, Россияни келир заманы къалай боллукъду?

- Бусагъатда аны бек къыйын кезиундою. Мен а Американы бла Россияни жарашдырыр ючюн, къолудан келгенни аямайма. Къыралыбызны болмачы затла къуршалап турадыла. Ала башчылыкны алсала, сёзсюз, иги болмаз. Россия жашарыкъды, аны ючюн а биз, жер башыны сабийлери, биргирге керекбиз.

-Евгений Александрович, сизге тюбелгъаныбыз, ушакъ этерге онг тапханыбыз ючюн къадарыбызгъа ырадыбыз. Биз бу тюбешуно унутурукъ тойюлбюз.

-Сиз да сау болугъуз, мен да сизни бек жаратханма.

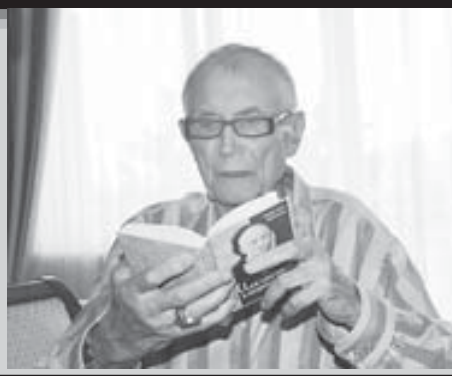
Тюбешиуюбюзню ахырында Ахузат къонакъгъа Чыпчыкъланы Борисни китабын саугъа бергенди.

**ХОЛАЛАНЫ
Марзият.
Суратны автор
алгъанды.**

Айтхыпкъ инсан бла ушакъ

Евгений ЕВТУШЕНКО:

Къайсынча, тюз ниетли, ачыкъ жүреккли, ётгюр, ышаннгылы адамгъа мен тюбемегенме

быз. Къонакъбай бизни сакълап тура эди.

Эшикни аны юй бийчеси Мария ачып: «Киригиз, жууукъ болугъуз!», -деп, жарыкъ тубейди. Кеси уа олсагъат башха отоугъа кетип къалады. Евгений Евтушенко шинтикде олтуруп, бир къолу бла гулоч таягъына бир къолу бла таяна, къобалмагъаны ючюн кечгинлик тилейди.

Къатындагъы столда уа - ноутбугу, олсагъатда жазылгъан назму тизгинлери бла къагъыт чапыракъла, Гуртуланы Салиханы китабы да тура эдиле. Алагъа кез атаханымы кёрюп: «Мен бир такъыйкъамы да бош ётдюромейме. Бу китабы уа бек суююк окъуй турама, аламат назмуладыла. Аланы жазгъан да ачыкъ, огурулу адамды», - дейди.

Сора республикалы кардиология арадан бюгюн чыкъгъанын, анда юч кюн жатханын айттып: «Аламат врачларыгъыз бардыла. Сау болсунла, мени аягъы юсюме терк салгъандыла», -деп къошанды.

Битеу дуниягъа аты айтылгъан белгили адамгъа бизни биринчи сорууубуз а Къайсын бла байламлы болганды. «Къули улу мени кеп кере чакъыргъанды къонакъгъа, алай, жарсыгъа, онг тапмай тургъанма. Ма энди уа мындама, бек ыразыма келгениме», -деп жууаплайды ол. «Биринчи китабым онбешжылыгъымда чыкъгъан эди. Мени Литература институтха бла Жазычуланы союзуна бир жолгъа аттестатсыз ал-

«Сен кесинге усталыкъ сайлагъанмыса?», - деп сорады. «Хау, поэт боллукъма», - дейме. Ол а манга былай айтады: «Сен билемесе поэт боллукъма демеклик иги адамма деген магъананы тутханын. Аны не ючюн сагъындым? Къайсын ма алай адам эди- тюз ниетли, ачыкъ жүреккли. Поэт да ма алай эди», -деп, ушакъ нёгерибиз юлгюге бир шартны келтиргенди.

Бир жыйылыуда кепле Пастернакны аяусуз сёкгендиле, анга къажау сюелгендиле. Аны китабын окъумагъанла осал чыгармады, партиягъа къажау жазылганды, ол кесини намысын аллай бир энишге нек тюшюрген деп, дегенча сёзле айтхандыла. Евтушенкогъа да къадаладыла селеш деп, алай ол унамайды. Жаланда Слуцкий аны къоруулар умутда эди. Алай ол, къаны къызып, зат да айтмай, чыгъып кетген эди.

Сора Къайсын олтургъан жеринден ёрге турду, Пастернак жанлы болуп селешди, анга да, къолларынгы бошлама деп, кел эттирди. Артада, Борис Абрамович тыш къыралгъа кетгенден сора, Къайсын бла бир бирлерине писмолла жазып тургъандыла. Юй бийчесине, сабийлерине да бек улуу болушанды Къайсын.

-Ма Слуцкий бла Къули улу мени суйген поэтлеримдиле, -деди Евгений Александрович. - Къайсын бир затдан къоркъа билмеген, тюзлюк ючюн жанын берирге хазыр болгъан адам эди. Ол

Аны къой, къаллай бир адамгъа болушханды. Кесини жершелерине, орусла поэтлеге, жазычулагъа да хуржундан чыгъарып, ахча берип тургъанды.

Андан ары хапарында ушакъ нёгерибиз Къайсын бла башха байламлыгы болганын да ышара айтханды. «Аны жашы мени алгъыннгы юй бийчеси, поэт Белла Ахмадулинаны алгъан эди. Андан сора бютюдн жууукълашханды. Бир бирге къонакъгъа жюриуп тургъанбыз», -дейди.

- Сиз закыйни Юй музейинде да болгъан болурсыз?

- Бек биринчи ары баргъанма. Анда бизге музейни директору Кулиланы Фатимат тюбеген эди. Мен, аныча, чырайлы директоргъа алыкъа тюбемегенме. Сау болсун, кеп затны юсюнден хапар айтханды. Къайсынны жашы ишлеген суратланы да кёргенме. Аланы да бек жаратханма. Мени живописден да ангылауум поэзиядан аз тойюлдо.

Аны бек ойлап айтама, кесими да академияларыны члени этип алгъандыла. Мен суратланы сатып алып, саугъагъа берирге бек суйгенме. Пиросмани да бергенди манга суратын. Ол кеси да поэзияны бек жарата эди, бютюдн бег а Пастернакны жазгъанларын.

- Сиз поэт в России больше, чем поэт, дегенсиз. Ол оюмугъузну турлендирмей турамысыз?

- Ол кертиси бла да алайды, сора нек турлендиррге керек-

летчилик жокъ эди...

- Хау. Бусагъатда уа ол барды, анга жюрегим къыйналады. Битеу миллетлени адамлары да бирдиле. Билемсиз, бир жол Москвада Къызыл майданда жамауатны аллында селеше, манга быллай соруу бередила: «Мындан ары къалай жашау этейик, нени багъалайыкъ?» Мен а: «Пушкин аны юсюнден жазгъанды, ма ол жолну тутугъуз», -дегенме. Халкъланы къарындаш байламлыкъларыны юсюнден айтама. Кючюбюз - бирликдеди. Аны юсюнден Библияда, Къоранда да окъургъа боллукъду. Мен миллетчилик жанлы болалмайма, анысы эркинлик жанлыма.

Грузияны окъуна алайыкъ. Мен гюржю литература жаны бла советни председатели эдим. Бу республиканы юсюнден бек кеп жазгъанма. Эбизели поэтлени иги кесегини чыгъармаларын кечюргенме. Тюз этгенме деп алай санайма.

Гюржюлю режиссёр Асселианти миллетчи документли фильм салып чыгъаргъанына да бек сейир этгенме. Ол Пушкинни, Пастернакны, Лермонтовну, Герцинни, мени да унутханды. Бизге Москвада «тар» болгъанда, эбизе шухёларыбыз къол узата эдиле. Алагъа уа - биз. Фахмулу кинематографистни алай этгени мени жюрегими бек къыйнаганды. Нек дегенде ол Москвада окъуп билим алгъанды. Аны Грузиядан къыстагъанларында, орусла адамла къоруулай, аллында къаяла болуп

окъугъанмысыз? Ол заманда мен баррикадалагъа баргъаныма сокууранмайма. Анда бек иги адамла сюеле эдиле, жарсыгъа, аланы муратлары толмагъанды. Он иште Горбачёвну терслер кереклиси жокъду. Анга баш урургъа керекбиз. Ол бизни ядерный пахдан къутхарганды. Жарсыгъа, андан ары къыйын жашау башланды.

-Совет Союзну заманын жаратмаймы эдигиз?

-Совет властыны заманларына аман дерге жарамаз. Не десек да, билим беруу, медицина да -хакъсыз. Техника жаны бла артах къала эдик анысы, бизни врачлагъа жетген жокъ эди. Математиклерибиз, физиклерибиз да алай. Америкада сабий тапхан тиширугъа солургъа къаллай бир кюн бергенлерин билемсиз? Жаланда онеки кюн!

Къысхасы, СССР-де жашагъан бек иги эди, алай аны башхача къутхарыргъа керек эди. Мен къыралыбызны кеп жерлеринде болгъанма. Къалай игиди, ариуду, кенгди бизни Ата журтубуз. Алай къаллай къауғъалы ишле бола турадыла бизде.

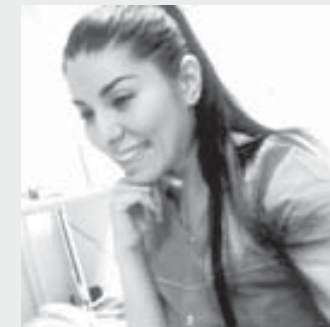
- Сиз оюм этгенден, Кавказ да алай жерледенмиди?

-Анга багъа берир ючюн, политик болургъа керекди. Мен а тойюлме. Политиканы контролёрума. ОТК-сы окъуп билим алгъанды. Аны Грузиядан къыстагъанларында, орусла адамла къоруулай, аллында къаяла болуп

Рахайланы Ренатаны бла Жамиляны атлары малкър эстрада сыйгенли эслеринде болур – ала 2000 жылда кеп тюрлю республикалы эм россияли конкурслада жетишимге жеткенди, «Къабарты-Малкърны эрттен жулдузларыны» лауреатларыдыла, кеси авторларыбызны жырларыны конкурсуна жюри сини энчи саугъасын да алгандыла. Малкър, орус, инглиз тилдеде жырлап, сөзсюз, искусствобузу тарыхында энчи ыз кьойгандыла. Эгечлени Жеттеланы Мустафир, Таукенланы Галина юйреткенди, ала белгили артистле Текуланы Амур, Газаланы Алим бла бирге жырлап да тургандыла.

Тышында жерлешперибиз

«Биреуге окъуна болушалгъан эсем, кесими насыплыгъа санайма»

Болсада жашауларында эстрадагъа баш магъана бир заманда да бермегенди. Жыр алагъа кеслерини фахмуларын айнтыуу, сынау, билим жыйышдырыуу мадары болганды. Сабийликден а эгечле медицинаны сайлагандыла, врачла болуп, саусузлагъа болушургъа мурат этгенди. 14 жыл толгъанда, республикалы газетледен бирине интервью бере: «Адамгъа болушхандан, саусузуна бакъгъандан, ачыгъанын сау этгенден иги не барды», - деген эдиле.

Къызла муратларына жетген да этгенди. Рената, Жамиля да биогюнюкде бош врачла укъи, кеслери суйгенча уста специалистле болгандыла. Бу кюндеде биринчи махтап, Краснодар крайны «Трибуна» газетинде уллу материал чыккъаны да анга шагъатлыкъ этди.

Эгечле Нальчикни 2-чи номерли гимназиясын бошагъандан сора Къабарты-Малкър къырал университетни медицина факультетине киргенди, экиси да стоматология уллыкны сайлагандыла. Билимге, окъуугъа баш магъана бергендерине уа аланы дипломларында белгиленди асламысы «бешле» болгъанлары да шагъатлыкъ этди.

Вуздан сора да ала окъууларын тохтамагъандыла. Рената косметологияны, «Стоматологияны битеулю практикасы», «Стоматолог-терапевт», «Стоматолог-хирург» курсланы бошагъанды, фармацевтика бла кюреширге эркинлик да алганды. Алай бла ол ауругъан тишни багъуудан башлап аны кетериуге, имплантла салдырыугъа дери да - битеу жашырынлыкълагъа юйренгенди. Жамиля уа биогюнюкде Ставропольну къырал университетни аспирантыды, кандидат диссертациясын къорууларгъа хазырланды.

Бизни биогюнюк материаллыбыз эгечлени таматасы Ренатаны юсонгенди. Къызны махтап, крайны газетинде очерк къалай чыккъанын да анылатыргъа керек болур. Жарсыууга, иги специалист, тюрлю-тюрлю сылтаула бла, республикабызда кесине жер таппай, Краснодаргъа кетгенди. Анда бир кесек заманны коммерциялы клиникада ишлеп турганды, алай арда уа крайны Динской районуну стоматология поликлиникасына кечгенди.

Ол анда ишлегенли эки жыл да толмагъанды, алай къысха заманны ичинде тишлерине бакъдырыргъа келгенге кесин суйдюргенди. «Мен тамата тёлуге бютюнда сакъма. Ала бир огъурлудула, бахчаларында ёсдюрген нанькъла, харбызла, бал келтирип, кёлуюму алыргъа бек суюдиле», - деп ышарады къыз.

Ол, сабийлигинден мурат этгенича, саусузлагъа болушады, ачыгъанларын сау этеди. Ала уа таулу къызгъа ыспас этеди. «Трибунадагъы» материалгъа дери аны профессионал билимине, сынауна ыразылыкъларын билдирип, Краснодар крайны башха газетлеринде гитче заметкала чыгъып тургандыла.

эсем, кесими насыплыгъа санайма», - дейди Рената.

Ма андан сора чыккъанды таулу къызны юсонден Краснодар крайны газетинде статья. Анда уа Рената устазы, республикада белгили хирург Мызыланы Алийге, республиканы стоматология арасыны хирургу-стоматологу Хаджимурат Качесокхва ыразылыкын билдиреди. «Къарыуум, билимим, сынауум да жетгинчи, мен бу усталыкъ бла кюреширге суюме. Ишими бек жаратама, аны бютюн иги билирге итинеме, аны себепли мастер-класслагъа юройме, медицина китапла окуйма, диагностиканы бла багъууну шёндюю амалларына, тишни терк эм ачытмай алыргъа юйрене. Жашауда битеу билген затларын керек болуп къаладыла», - деген эди Рената газетни журналистлерине.

Ол а кертиси бла да алайды. Стоматология, медицинаны башха бёлумлери, аныгъанлай барады. Методикала, аппаратура да тюрленеди, багъуу амалла алышынгандыла. Алгъын тишни сау этерни орунуна, аны алдырып кьойгандыла, алай биогюнюкде уа бек осалын да сакъларгъа онгла бардыла. Аны ючюн а врач къуру да окъууланлай, профессионал билимин, сынауун айнитханлай тургъа борчлуду.

Стоматолога-хирурга асламында эр кишиледиле. Бирле хирургия тиширууну иши туюлюду, деп къоядыла. Болсада бир-бир саусузлагъа эр кишиден эсе тиширууну къоллары женгил кёнедиле. Ма Рената да аллай саусузланы жюреклерине жол таба биледи. «Мен медицинаны, стоматологияны сайлагъаным бир кере да сокъураммагъанма. Аны башха усталыкъгъа да алышырыкъ туюлюме», - дейди ол.

Иги специалист къайда да керекди, бютюнда бизни республикада. къыз келир заманда мында кесими клиникасын ачар муратлыды. Анга жетеригине да ишексизбиз.

Халпарымы ахырында уа быллай билимди, иш кёллю, намыслы къызны юйретген ата-ананы юслеринден айтургъа суюбиз. Рахайланы Юсюню эки жашы бла эки къызды да билимни, илмуну сайлагъандыла. Алай, жарсыууга, анга сабийлерини жетишимлерине къууаныргъа тюшегенди, ол эрте ауушханды, жанетли болсун. Тёртюсюнде да аны юй бийчеси Фатимат, Туменланы Къурманбийни къызды, кеси ёсдюргенди, аягы юслерине салгъанды, ала бийик билим алып, бирер усталыкъгъа юйренер ючюн къолундан келгени аймагъанды.

Сабийлени таматасы Рашит, физика-математика факультетни айырмалы бошاپ, кандидат диссертациясын къоруулагъанды. Биогюнюкде Къабарты-Малкър къырал университетни билим беруу арасыны илму къулукъ-чусуду, Жашау этиуноу къоркъу-усузулгъуну экологиясы жаны бла халкъла аралы академияны член-корреспондентиди. Экинчи жашлары Марат да юридический билим алгъанды, биогюнюкде бизнес бла кюрешеди.

Фатимат Къурманбиевна кеси да устазды, аны педагогикада стажы 40 жылгъа жетеди, ол Бызынгымы, Нальчикни 17-чи номерли школларында, башха жерледе да ишлегенди, химиядан дерсле бергенди. Быллай ариу юйор ёсдюрген анагъа саулукъ, узакъ ёмюр тежейбиз.

ТИКАЛАНЫ ФАТИМА СУРАТДА: Рахайланы Рената.

Къаруу

Къышда газ бла жарсыула чыкъмазча

Къабарты - Малкърда бу кюнде къыш кезиуге газ ызыны хазырлап башлагъандыла. Бу жумушну чеклеринде ремонт ишле да бардырыладыла. «Газпром газораспределение Нальчик» организацияны специалисттери саулайда 750 километрден артыкъ ыргъылагъа къарарыкъдыла.

Алай бла биогюнюкде 20 километрден артыкъ ыргъыла болгъадыла, кёксюл отлукъну жиберген 113 пунктда диагностика ишле да тамамлангандыла. Организацияны ишчилери кюн сайын алада ремонт этеди, ыргъылада басымын ёнчелейди, керек болса, системада бузулгъан механизмлерин алышындырадыла.

-Жылыу бериу кезиу башлангынчы тийишли оборудованигъа тынгылы ремонт этиликди. Андан сора да, биринчи октябрьге дери сууукълада чырмаусуз ишлерча 234 машинаны жарашдырыргъа эмда керек материалланы хазырларгъа керекди, - деп билдиреди организацияны толтуруучу директору Владимир Анастасов.

«Газпром газораспределение Нальчик» эсге салады: къыш сууукълада газ аслам хайырланлады, ол себеден ары дери хар ким кеси жашагъан ойде оборудованигъа, ыргъылагъа да кез- къулакъ болургъа, профилактика ишлени бардырыргъа борчлуду. Газ бла байламлы бузукълыкъла уллу хатагъа келтирилгин да унутмазгъа тийишлиди.

Сакълыкъ

Стацонарлагъа тюшген балаланы саны кёбейгенди

Къабарты-Малкърда жай каникуллада юйлеринде тургъан заманда ачыгъан сабийле болгъандыла. Он санда аберилерин сындыргъанла, бассейнледе жуунабыз деп тунуккъанла да. Аны бла байламлы КъМР- ни Саулыкъ сакъула министрствосунда аталагъа бла аналагъа сабийлерине тийири эс берилерин чертеди.

Балала ачылып тургъан терезеледен къараргъа суйгенлери да къоркъуу чыгъарады. Чыбыле кирмезча аулары балаланы алдап, ала анга таянып жыгъылыргъа боладыла. Ол да эсигизде турургъа тийишлиди.

Бу кюнде кепле къышха татлы эм тузланган консервала хазырлайдыла. Ол кезиуде абаданла кез-къулакъ болмагъанларыны хатасындан гитчеле аберилерин кюйдюрюрге ёчди. Кюн къызыуладу суу ичерге кереклисин, эшикде кеп заманны айаныргъа жарамгъанын да унутмазгъа керекди.

Эсге сала айтсакъ, юйде тургъан сабийле кеслерин ачытып, саулукарларына уллу хата салса, «Балаларына тийишли къарамагъанлары ючюн» неда «Къоркъуулу жерде кьойганы ючюн» деген статьягъа кере ата-анала жуапха тартылыргъа боллукъдула.

Бизни корр.

Экспедиция

Баггалы окъуучуларыбыз, биогон айтырык хапарым кесим къатышхан «Минги тауну төгерегинде» деген ат бла бардырылган экспедицияны юсюнденди. Ол «Россеини ача» деген проектни чеклеринде Jaguar Land Rover эм «Авторазум» компанияланы башламчылыклары бла къуралганды. Алагъа болушлукну уа Орус география общество этгенди.

Төреде бола келгенича, ол - Россеини къыйын да, ариу да жерлерине автомобильде журналист жолоучулукду. Мураты къыралыбызны табийгъат эм маданият байлыгыны, ариу жерлерини юсюнден халкъга билдириудю, жангы турист маршрутла ачыуду, Россеини кесинде туризмни айнытууду.

гендиле. Андан эннгенлей, Огъары Малкъарны тюз да ортасына тюшюп, эрттегили журтха - Кюнлюмге - атланганбыз. Таулу ашарыкъла бла сыйланып, бурунгулу орамла бла айланганбыз, Абай къалагъа да къайтханбыз.

Экинчи күн а журналистле Чирик кёллени көргендиле.

Журналистле алты тардан, беш ауушдан аугъандыла

2013жылдан башлап аллай оналты экспедиция болганды. Жолоучула Европана эм бийик тауна – Элбрусха - къайтмай къоялмазлыклары да баям эди.

Мен быллай кеп ишлеге къатышханма, алай бу эм сейирлеринден, эсде кепге къалырчаларындан бири болганды. Жолгъа 12 июльда чыкъганбыз. Битеу да онбеш журналист болганбыз, бизге «Автоплюс» телеканалны съёмкала этиучо къаууму да къошулганды.

Экспедициябыз Къабарты-Малкъарны бла Шимал Осетия-Аланияны чеклеринде республиканы эм узакъ тау элинде - Ташлы-Талада - башланганды. Алгъа Хазны ауушдан Сукан таргъа ётерге керек эдик. Тау жолланы улуу жауунладан сора ташла къатыш балчыкъ басханлары, бирде уа жер юзюлгени себепли алада барыргъа тынч болмаганды. Машинала бийиклеге къыйналып чыкъгандыла, батмакълада батхандыла. Алай сынамлы инструкторланы болушлуклары бла бу чурумла артыкъ тыйгычылык этмегендиле.

Сукан таргъа тюшгенден сора колоннабыз Мехтыген ауушха бурулганды. Кюнню халыны терк тюрленгени жолоучулугъубузну бютун заууклу этгенди: булутланы къаяла тирегенча болуп, күн таякъла кеп тюрсюнлю талалада ойнап, кёзню къуандыра эдиле. Къонакъла уа, жерибизни ариулугона юсюнден хапарлагъа тынгылай, кеп соруула да бер-

Алагъа къарагъандан сора эм бийик автомобиль жол бла (3150 м.) Сууукъ ауушха ётген биз. Бу жол алгъадагъындан а къайда къыйын эди – ташла, тикле, терк суула. Алай артада көргенибиз аланы унутдурганды: аллыбызда бузлары жылтырай тургъан Коштау тау соеле эди. Хычинле бла жаубаур къалай этилгенлерине да къарап, табийгъатда ауузланганыбыз бла хычыуун көрюнюп, Бызынгъа тюшгенбиз.

Ючюнчю күн Нальчикде автоэкскурсиядан сора Минги таугъа кетгенбиз. Эм сейри уа бизни РАН-ны ядерный тинтиуени институтуна Бахсанда нейтринолу обсерваториясында сакълай эди. Мында эски темир вагонеткалада аны жер тюбюндеги объектине тюшгенбиз. Ол сау къыралда да жангызды. Анда экскурсияны уа лабораторияны башчысы

штабны тийресинде эски кино-театрда документли фильмле көргюзгендиле. Акъсакъалла айтханга кере, анда киносеансла жыйырма жылдан бери да болмагандыла.

Ахыр жолубуз а артыкъ къуанчылы тойюл эди. Малка ёзенде кеп чурумла чыкъгандыла: къаяла башындан тюшген ташла, къалайда да батмакъла, сууну къутуруп келгени. Жауун къаты жаууп башлаганы уа андан да бек жунчутханды, Къанжолгъа тюше

геннге кере, ала кеслерине салган борчланы барысын да толтургъандыла, көргенлерине, эшитгенлерине ыразы болгандыла. Къабарты-Малкъарда аллай энтта эки экспедиция болукъдула, бири бусагъатда 26-30 июльда бардырыла турады.

Ахырында быллай эсепле чыгъарыргъа болукъду: журналистле 600-километрилик жолну къыдыргъандыла, ала ёрлеген бийикликле 4000 метрге дери жетгендиле, алты тардан, беш ауушдан ётгендиле. Юч машина чарх тешилгенди, внедорожникле суулада бла батмакълада батхандыла.

Алай ала барысы да жолоучулугъубузгъа энчи татыу бергендиле, къызындыргъандыла, сейрибизни бютун

Владимир Гаврин бардыргъанды. Ол бу махкеме къалай ишленнгенини, сейирлик экспериментлени, алимлени проектлерини, ата журтлу илмуну проблемаларыны юсюнден да хапарлагъанды.

Ызы бла уа Азаудан канат жолла бла ратраклада Пастуховну къаяларына жетип, Элбрусну, башха тауланы бютун жууукъдан көргенбиз. Арта келе уа Нарзанла таласына бла Терс-Кьолда бу тийрелени къоруулай ёлген аскерчилени эсертмелерине къайтханбыз.

Эм узун а экспедицияны ахыр кюню болганды – Минги тауну төгереги бла Тызыл, Къанжол бла, Кислородскге элтген жол бла 250-километрилик марш-бросок этгенбиз. Бек арыгъанбыз, алай къуандырырча кезиуле аслам эдиле. Билмей тургъанлай Хаймашада жерлеге оноу этген

тургъаныбызда, аллыбызда жукъ көрюнмей эди. Шау-Кьол сууну машинала барысы да ёталмай да къалгандыла. Ала аны тюз да ортасында батхандыла, инструкторланы къаууму бла бирге болуп, аланы алай тартып чыгъаргъанбыз. Битеу бу чуумлагъа чыдап, ингирге Жылы-Сууну тийресинде Минги тауну шимал жанына жыйылганбыз, жолоучулугъубуз Кисловодскда бовалганды.

Экспедицияны башчысы Алексей Симакин белгиле-

къозгъагъандыла. Тынгылы сурут эм видеоматериалла жыйылгандыла, документли фильм алыннганды. Бизни экспедициябызны жоллары бла энтта кепле барлыкларына ишеклим жокъду: адам аягы басмагъан жерлени көрюрге, мында жашагъан халкъланы айтылык тарыхларын билдире сыйюп.

МОКЪАЛАНЫ Тенгиз, краевед, Орус география обществовну Пятигорскда белюмою члени.

Эришиуле

Бюгюн - спортчула,
тамбла уа - Ата журтну
кьюруулаучула

Сабийлени жай солу кезиулеринде Прохладна районда, Красносельское элни орта школуна «Хорлам» аскер-патриот биригиюу жаш аскерчилени арасында страйкболдан эришиуле бардырганды. Муниципалитетни жер-жерли администрациясыны интернет-сайтында айтылганга кёре, бу иш «Россей школчуланы кымылдауу» деген Битеуроссей сабий - жаш тёлү кырал организацияны башламчылыгы бла ётгенди.

Эришиуле аскер ишге жарашдырыууа биринчи атла бла байламлы эдиле. Ары КМР-де Страйкболдан федерацияны таматарлары, жер-жерли администрацияны келечилери да келгендиле. Бу ишни кезиуунде саулуклу жашауу бардырууу, спорт бла кюрешиуно,

аскерде кюулук этиуге хазырланыуу пропагандасына аслам эс бурулганды. Эришиулеге судьялык Нальчикден страйкбол клубну келечилери ётгендиле. Керекли саут бла да ала жалчытхандыла.

Кеслерини кюч-кыарууларын, хунерлерин кёргюзторно аллында жаш тёлү Улуу Ата журт урушда жоулган эллилерини эсертмесине юлле салганды. Алагыа алгышлау сёзюн элни таматасыны орунбасары Николай Сивухин айтханды. Кеси да жыйылганланы, тугун жерлерин фашистеден сакылган ата-бабаларыча, жигитле, кыаруула болургыа чакырганды.

Ызы бла башланган эришиуледе жаш адамланы хар бири да биринчи болургыа итингенлерин, кыарууларын,

хунерликлерин бир да аямай кёргюзторге кюрешгендиле. Кызауатны юсюнден виторинада соруулагыа терс жуаупла бергенле, страйкбол ушкокдан атыуда жангылганла хазна болмагандыла.

Алай бла жашланы араларында биринчи жерни - Алек-

сей Гольман, экинчини - Руслан Ткаченко, ючюнчюну уа Рустам Багов алгандыла. Кызыланы ичинде уа Вероника Зоненберг алчы болганды.

Сагынылган Федерацияны президенти Моллаланы Магомедхан бла вице-президенти Асанланы Алим хорлаганланы

грамотала бла саугылагандыла. Эришиулеге кыатышханланы хар бирин да махтап, аланы чынтты спортчула болурча, суйген аскер билим беруу учуредениягыа кирирча онглари, итিনিулуклери да болганларын белгилегендиле. **ОМАРЛАНЫ Мурат.**

2016 жылда август айда
беш уахты намаз кылыуу заманы

Ыйыккыны кюнлери	Айны кюн.	Эрттен намаз	Кюн чыккыган заман	Тюш намаз	Экинди намаз	Ашхам намаз	Жасы намаз
Баш кюн	1	03:25	04:55	12:22	16:22	19:28	21:08
Геурге кюн	2	03:26	04:56	12:22	16:21	19:27	21:07
Бараз кюн	3	03:26	04:57	12:22	16:21	19:26	21:06
Орта кюн	4	03:28	04:58	12:22	16:20	19:24	21:04
Байрым кюн	5	03:30	05:00	12:22	16:20	19:23	21:03
Шабат кюн	6	03:31	05:01	12:22	16:19	19:22	21:02
Ыйык кюн	7	03:32	05:02	12:22	16:19	19:20	21:00
Баш кюн	8	03:33	05:03	12:22	16:18	19:19	20:59
Геурге кюн	9	03:34	05:04	12:21	16:18	19:17	20:57
Бараз кюн	10	03:35	05:05	12:21	16:17	19:16	20:56
Орта кюн	11	03:36	05:06	12:21	16:16	19:15	20:55
Байрым кюн	12	03:37	05:07	12:21	16:16	19:13	20:53
Шабат кюн	13	03:38	05:08	12:21	16:15	19:12	20:52
Ыйык кюн	14	03:39	05:09	12:21	16:14	19:10	20:50
Баш кюн	15	03:40	05:10	12:21	16:14	19:09	20:49
Геурге кюн	16	03:42	05:12	12:20	16:13	19:07	20:47
Бараз кюн	17	03:43	05:13	12:20	16:12	19:06	20:46
Орта кюн	18	03:44	05:14	12:20	16:11	19:04	20:44
Байрым кюн	19	03:45	05:15	12:20	16:11	19:02	20:42
Шабат кюн	20	03:46	05:16	12:19	16:10	19:01	20:41
Ыйык кюн	21	03:47	05:17	12:19	16:09	18:59	20:39
Баш кюн	22	03:48	05:18	12:19	16:08	18:58	20:38
Геурге кюн	23	03:49	05:19	12:19	16:07	18:56	20:36
Бараз кюн	24	03:50	05:20	12:18	16:06	18:54	20:34
Орта кюн	25	03:52	05:22	12:18	16:06	18:53	20:33
Байрым кюн	26	03:53	05:23	12:18	16:05	18:51	20:31
Шабат кюн	27	03:54	05:24	12:18	16:04	18:49	20:29
Ыйык кюн	28	03:55	05:25	12:17	16:03	18:48	20:28
Геурге кюн	29	03:57	05:27	12:17	16:01	18:44	20:24
Бараз кюн	30	03:58	05:28	12:16	16:00	18:43	20:23

КМР-ни Муслиманларыны дин управленийсы.

Чаршле

Белгили жокейле эм
таза кыумалы атла

Ыйык кюн, 31 июльда Нальчикни ипподромунда таза кыумалы ат заводну байрамына аталып бардырыллык чаршле бек сейирлик ётериклерине ушайдыла. Анда Шимал Кавказда белгили жокейле бла даражалы эришиулеге кыатыша келген таза кыумалы атла боллукдула. Ала эришиуно чеклеринде быллай саугыла ючюн кюреш бардырыллыкдыла.

- «Дерби Кабардино-Балкарии» саугыа ючюн ючжыллык таза кыумалы атла 2400 метр узаклыккыны ётерикдиле.

- Бу жол Москва шахарны да энчи саугысы боллукду. Аны ючюн таза кыумалы атла да 2400 метрни чабарыкдыла.

- Росей Федерацияны эл молк министрени саугысы ючюн а тёртжыллык таза кыумалы атла кюреш бардырыллыкдыла. Бу эришуу узаклыккы бла - 3200 метр - айырмалыды.

- Биринчи Корона ючюн экижыллык таза кыумалы чабарыкдыла. Была, бир кыауум болуп, 1600 метр узаклыккыга жортурукдула.

- Ючжыллык кыумалы атла да Гранит II саугыа ючюн 1600-метрлик дистанцияга чыгарыкдыла.

- «Малка» ат заводну саугысы кимге жетеригин алгандан айтхан кыйынды. Алай эришиулеге уа

жаланда англо-кыабарты кыумалы атла кыатышырыкдыла. Ала кысыха заманы ичинде 1200 метрни ётерге керекдиле.

- Уста-тренер Кокков Исуфну жашы Харабини эсде тутуу саугыа ючюн эришуу жокейлени арасында бютюн сейир болуучуу. Бу жол ала экижыллык таза кыумалы атлада чыгарыкдыла (жолну узунлугуу - 1400 метр).

АТАЛАНЫ Малкярбийни жашы Руслан ёлгенине уллу бушуу этгенибизни билдирибиз эмда аны юйюрюне, жууукларына бла ахлуларына кыайгы сёз беребиз.

Туккум совети.

Учредитель: Кыабарты-Малкяр Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редактор
АТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЕГИЯ:

ЖАНГОРАЗЛАНЫ Нажабат (баш редакторну орунбасары)
ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редакторну орунбасары)
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь)
МОКЪЛАНЫ Зукура (культура бёлюмю таматасы)
ТИКАЛАНЫ Фатима (жамауат-политика бёлюмю таматасы)

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85.

Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламды информацияны эркиндиклерин кыоруула жаны бла Кыабарты-Малкяр регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагыа КМР-ни Басма эмда асламды коммуникацияла жаны бла кырал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Тетраграф» ООО-ну типографиясында басманганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Номерге графикте кёре 19.00 сагыатда кыол салынады. 20.00 сагыатда кыол салынганды.

ГАЗЕТНИ МОМЕРИН
ЧЫГАРГАНЫЛА:

Кулдыланы Зульфиа - дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфиа - жууаплы секретарыны орунбасары;
Гельяланы Валентина - (1, 2, 3, 4-чю бетле), Бийчеккуланы Жаннета - (5, 6, 7, 8-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 2100 экз. Заказ №1080
Багысы 10 сомду

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5

электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru